

Dr. Damir Josipovič

Inštitut za narodnostna
vprašanja

damir.josipovic@guest.arnes.si

COBISS: 1.04

Migracije v Slovenijo iz (nekdanje) Jugoslavije po drugi svetovni vojni

Migrations to Slovenia from (Former) Yugoslavia after World War II

Povzetek

Članek predstavlja oris migracijskih tokov v Slovenijo po drugi svetovni vojni. Avtor razlaga spremembe v etnični strukturi prebivalstva Slovenije z vidika učinkov notranjejugoslovanskih migracij. Predstavi glavne etnične skupine v Sloveniji in njihovo migracijsko zaledje. Razloži tudi vzroke za priseljevanje in predstavi teorijo psevdoprostovoljnih migracij. Članek se ustavi tudi pri današnjem migracijskem trenutku Slovenije in izpostavlja ključne probleme, ki spodbujajo najnovejšo izseljevanje iz Slovenije.

Ključne besede: Slovenija, migracije, etnična struktura, manjšine, izseljevanje, priseljevanje, beg možganov, teorije migracij.

Abstract

The article outlines the waves of migration to Slovenia after World War II. The author explains the changes to the ethnic structure of Slovenia's population from the aspect of the impact of internal Yugoslav migrations. He presents the main ethnic groups in Slovenia and their migration hinterland. He also explains the reasons behind immigration and presents the theory of pseudo-voluntary migrations. The article also mentions the present-day migration situation in Slovenia and highlights the main problems that are triggering the latest wave of emigration from Slovenia.

Key words: Slovenia, migrations, ethnic structure, minorities, emigration, immigration, brain drain, migration theories.

Uvod

Pred 19. stoletjem in pred uvedbo modernih popisov prebivalstva (od leta 1857 dalje) ni mogoče z natančnostjo govoriti o obsegu priseljevanja na teritorij, ki ga danes predstavlja Republika Slovenija. Kot je že ob koncu 19. stoletja dokazoval eden od pionirjev migracijskih raziskovanj, Anglež Ernest Ravenstein, ima vsak izselitveni ali priselitveni tok svoj protitok, ki ni nujno enako obsežen. Že samo na podlagi tega principa je gotovo, da je poleg izseljevanja prebivalstva potekalo tudi sistematično naseljevanje ali stihijno priseljevanje v današnji slovenski državni prostor. Znale so naselitve upornih kmetov iz Frankovske in Turingije na Kočevsko v 14. stoletju, pa sistematična zlasti južnotirolska kolonizacija Rovtarskega hribovja (trikotnik med Kranjem, Logatcem

in Tolminom). Kolonizacija germanskih in germaniziranih skupin prebivalcev se je od 9. do 15. stoletja vršila tudi zunaj nekdanje Kranjske na Koroškem, Štajerskem in v Panoniji ter na zahodu v Furlaniji in Primorju, vendar seveda prostorsko zunaj današnje Slovenije (Kos, 1933, 113–117). Velike premike prebivalstva so povzročila vojaška osvajanja s severovzhodne in jugovzhodne strani: najprej Obri, nato Madžari, za kratko Mongoli in Tatari, kasneje pa Turki. Vsaj od 10. stoletja dalje današnje severovzhodno Slovenijo zaznamuje zgodovinski nastop Madžarov v panonsko-karpatskem bazenu, od 15. stoletja dalje pa globok prodor osmanskih Turkov v osrčje Balkanskega polotoka. Če se je ogrsko-germanska meja med 10. in 12. stoletjem premaknila iz Prlekije oz. Slovenskih goric na Kučnico in Muro ter Dravo, pa je bilo ozemlje od Primorske, Kranjske z Belo

Pred 19. stoletjem in pred uvedbo modernih popisov prebivalstva (od leta 1857 dalje) ni mogoče z natančnostjo govoriti o obsegu priseljevanja na teritorij, ki ga danes predstavlja Republika Slovenija.

Krajino in Žumberkom do Posavja, Posotelja, Podravja in Pomurja pod velikim pritiskom beguncev, prebeglih pred osmanskimi osvajanji.

Te naselitve so bistveno manj konsistentno zabeležene, največkrat zaradi izjemno negotovih geopolitičnih razmer in nezadržnega napredovanja osmanskega imperija, ki je od osvojitve pomembne postojanke »Saraj-ovasi« ob zgornjem toku reke Bosne leta 1455 in predaji bosanskega kralja Stjepana Tomaševića leta 1463 v manj kot dvesto letih doseglo največji obseg in ki je po porazu pred Dunajem leta 1683 začelo naglo usihati. V obdobju od 15. do 18. stoletja je na tedanje svobodno ozemlje prišlo do veliko prebegov iz današnje Hrvaške, Bosne, Hercegovine in Črne gore (Šehić in Tepić, 2002, 73). Zgodovinski pojav osmanskih Turkov je za poselitev današnje Slovenije izjemnega ali celo odločilnega pomena, saj je v redko naseljenih kraških in subpanonskih območjih številčno okrepil prebivalstvo ali pa poselil od vojn, lakote in boleznih opustošena območja.

Padec osmanskega cesarstva na Balkanu povzroči v 19. stoletju preobrat, saj se v tem času začne večje izseljevanje na izpod Turkov osvobojena območja Hrvaške, Slavonije, Bosne in Vojvodine. Današnje slovensko ozemlje zaradi agrarne prenaseljenosti proti koncu 19. stoletja zaznamuje množična emigracija v druge evropske dežele in prekomorska emigracija v Ameriko, ki se nadaljuje tudi v 20. stoletje. Tudi to je čas velikih nestabilnosti in pospešenega izseljevanja, saj ga zaznamuje obdobje dveh svetovnih vojn z vmesno dolgotrajno gospodarsko krizo. Vojne izgube, travmatizacija zaradi primanjkljaja občutja varnosti, hrane, in drugih življenjsko potrebnih dobrin vseh starosti prebivalstva povzroča večgeneracijske prenose travme na mlajše generacije (Sotero, 2006).

Obdobje po drugi svetovni vojni – spreminjanje etnične strukture pod vplivom priseljevanja

Tako se je kultura emigracije po letu 1945 kljub spremembi političnega in družbenega sistema v tedanji Jugoslaviji in s tem v Sloveniji obnovila z *gastarbajterstvom* (zdomstvom). Zdomstvo so od šestdesetih let 20. stoletja oblasti smatrale kot začasen pojav in ga v popisih prebivalstva tako tudi obravnavale. Vsi zdomci so bili namreč šteti v »stalno« prebivalstvo, čeprav jih lahko že desetletja ni bilo več v državi (Josipovič, 2012). Obdobje od šestdesetih let naprej zaznamuje razmahnjena industrializacija države, v Sloveniji pa se uveljavlja tudi model

policentričnega razvoja (Klemenčič, 1971) zlasti zaradi intenzivne emigracije iz perifernih delov Prekmurja in Štajerske (Josipovič, 2009). Hkrati je to obdobje pomenilo tudi začetek intenzivnejšega priseljevanja iz drugih jugoslovanskih republik, medtem ko so se Slovenci že v veliki meri naseljevali po drugih delih Jugoslavije. Tako je približno 70.000 Slovencev (pogosto kot nameščencev) odšlo v druge republike, zlasti v urbana središča, in se pridružilo že obstoječim slovenskim pretežno agrarnim skupnostim (Josipovič, 2014). Če k tej številki prištejemo še približno 60.000 Slovencev, ki so trajno ostali v zdomstvu po Nemčiji, Avstriji in drugih evropskih deželah, se je velik del naravnega prirastka prebivalstva Slovenije dejansko prelil v dokončno emigracijo (ca. 130.000). To lahko razberemo iz trenda v spremembah zastopanosti posameznih etničnih opredelitev po popisih prebivalstva 1948–2002 (preglednica 1).

Iz preglednice 1 je tudi razvidno, da je število prebivalcev Slovenije najbolj naraslo v obdobju 1971–1981, kar gre predvsem na račun povojnih babyboom generacij (1946–1955), šele v drugi vrsti pa na račun povečanega priseljevanja. Medtem ko se je število opredeljenih za Slovence strmo vzpenjalo do leta 1961, se je po nastopu zdomstva ta trend upočasn timer. Delež opredeljenih za Slovence se je od leta 1948 sicer rahlo zmanjševal, najprej na račun priseljevanja, nato pa na račun nižjega splošnega etničnega opredeljevanja. Za ugotavljanje natančnejših razmerij med posameznimi etničnimi opredelitvami je zato smotrnejše deleže računati od vseh opredeljenih, ne pa od vsega prebivalstva. V zadnjih dveh desetletjih se namreč zelo komplicira individualno etnično opredeljevanje, za kar pa ne zadoščajo klasične kategorične popisne poizvedbe.

Učinke priseljevanja lahko spremljamo tudi preko rasti števila opredelitev za posamezno etnično pripadnost. Tako lahko denimo pri Hrvatih opazimo že tradicionalno prisotnost v Sloveniji, saj so po številu leta 1948 presegali vse druge manjšine. Njihovo število najbolj poraste v drugi polovici petdesetih (+13.000) in v šestdesetih letih (+10.000). V sedemdesetih njihovo število še dodatno naraste (+12.000), k čemur poleg priseljevanja prispeva vstop v rodno dobo povojnih babyboom generacij. Tudi sicer je rodnostno obnašanje pri Hrvatih v Sloveniji zelo podobno slovenskemu povprečju (Josipovič, 2004). Po letu 1981, ko popisno število Hrvatov v Sloveniji doseže višek, sledi izrazito upadanje hrvaške opredelitve na le 35.000 leta 2002. Temu so botrovali vzporedni procesi fizičnega zmanjševanja populacije (višja smrtnost ob

Zdomstvo so od šestdesetih let 20. stoletja oblasti smatrale kot začasen pojav in ga v popisih prebivalstva tako tudi obravnavale. Vsi zdomci so bili namreč šteti v »stalno« prebivalstvo, čeprav jih lahko že desetletja ni bilo več v državi.

	*1948	*1953	1961	**1971	**1981	**1991	**2002
PREBIVALSTVO SKUPAJ	1391873	1466425	1591523	1679051	1838381	1913355	1964036
<i>Etnično opredeljeni</i>	1391863	1466214	1587585	1664093	1800680	1845022	1775044
<i>Etnično neopredeljeni</i>	10	211	6722	27238	68101	91311	211133
Slovenci	1350149	1415448	1522248	1578963	1668623	1689657	1631363
Hrvati	16069	17978	31429	41556	53882	52876	35642
Madžari	10579	11019	10498	8943	8777	8000	6243
Srbi	7048	11225	13609	20209	41695	47401	38964
Nemci in Avstrijci	1824	1906	986	666	455	424	680
Italijani	1458	854	3072	2987	2138	2959	2258
Črnogorci	521	1356	1384	1950	3175	4339	2667
Makedonci	366	640	1009	1572	3227	4371	3972
Albanci	216	169	282	1266	1933	3534	6186
Bošnjaki (Muslimani)	179	1617	465	3197	15339	29577	40071
Bolgari	...	49	180	138	103	168	138
Čehi	...	807	584	442	423	315	273
Poljaki	...	275	222	191	200	196	140
Rusi	...	593	295	297	189	167	451
Rusini in Ukrajinci	...	46	384	204	244	267	510
Slovaki	...	60	71	75	139	139	216
»Ostali Slovani«	2544						
Romi	...	1663	158	951	1393	2259	3246
Judje	...	15	21	72	9	37	28
Grki	...	24	50	24	15	21	54
Romuni	...	41	48	41	93	115	122
Turki	...	68	135	52	86	142	259
Vlahi	...	9	6	4	16	37	13
»Ostali Neslovani«	910						
Drugi opredeljeni	...	352	449	293	526	1021	1548

Preglednica 1: Spremembe etnične strukture, Slovenija 1948–2002 (Vir: SURS, preračuni avtorja)

*V popisih 1948 in 1953 ni zajeto prebivalstvo ozemelj, ki so pripadla Sloveniji po razpadu Svobodnega tržaškega ozemlja in istrskih naselij, ki so po sporazumu s Hrvaško iz leta 1955 pripadli Sloveniji. Popis 1948 ne vsebuje podrobne razdelitve po posameznih pripadnostih, pač pa »nejugoslovanske« etnične pripadnosti deli na »ostale Slované« in »ostale Neslovane«.

**V jugoslovanskih popisih 1971–1991 so izločeni odsotni »zdomci«, s čimer se podatki lažje primerjajo s slovenskim popisom iz leta 2002, ki je bil izveden po drugačni metodologiji.

višji povprečni starosti), okolnosti večinskega prebivalstva, opuščanja etničnega opredeljevanja in prehoda v slovensko etnično opredelitev.

Visoko rast kot posledico priseljevanja dosegajo zlasti Srbi. Od nizkega povojnega števila (zlasti uradnikov in vojske) postopoma preidejo v številčno pomembno skupino, ki med popisoma 1971 in 1981 podvoji svojo prisotnost (+21.000). V tem času tudi Črnogorci in Makedonci

delijo podobne trende s to razliko, da so precej manj številčni. V osemdesetih letih se nadaljuje manjša rast števila Srbov (+6000), po osamosvojitvi Slovenije pa tako kot pri večini ostalih opredelitev sledi znaten padec (–8000), delno kot posledica izselitve kadrov represivnega aparata, delno pa kot izbrisanih.

Številčno dokaj marginalni so Bošnjaki (Muslimani) doživeli petkratno povečanje števila

med 1971 in 1981 (+12.000). V osemdesetih letih je sledila podvojitev (+14.000), v devetdesetih pa najvišja absolutna rast katere koli etnične skupine v poosamosvojitveni Sloveniji (+11.000). Tak številčni razvoj je postavil Bošnjake (Muslimane) skupaj s Hrvati in Srbi med tri glavne manjšine v Sloveniji.

Območje odselitve posameznih etničnih skupin v Sloveniji

Iz popisa leta 2002 je mogoče dokaj dobro rekonstruirati etnično pripadnost glede na območje odselitve (Josipovič, 2006). Po tem popisu je izmed priseljenih **Hrvatov** v Sloveniji večina izhajala iz Hrvaške (71 %), Bosne in Hercegovine (26 %) in Vojvodine (2 %). Med versko opredeljenimi so Hrvati skoraj izključno katoliki (99 %), nekaj (1 %) pa je celo pravoslavni.

Bošnjaki/Muslimani so večinoma priseljeni iz Bosne in Hercegovine (94 %), preostanek pa zlasti iz Sandžaka (5 %). Pri tem je treba poudariti, da se del islamskega prebivalstva, priseljenega iz Črne gore in Makedonije, opredeljuje kot Črnogorci oziroma Makedonci. Po vojni v Bosni in Hercegovini je bila prisotna tendenca širjenja oznake bošnjaštva tudi med muslimane Črne gore, Srbije, Kosova in Makedonije, ki pa se ni izkazala za povsem uspešno. Tako lahko tudi po popisih v omenjenih območjih še vedno opazujemo pestrost opredelitvenih oblik (npr. Bošnjaki, Muslimani, Torbeši, Sandžaklije, Goranci, Turki).

Med priseljenimi **Srbi** prednjačijo tisti iz Bosne in Hercegovine (61 %), Srbije (29 %), Hrvaške (6 %) in Kosova (3 %). Bosna in Hercegovina je bila tradicionalno izselitveno območje za Srbe, saj so bili od onod takoj po vojni v velikem številu naseljeni v Vojvodino na posesti pregnanih Nemcev iz Bačke in Banata (Josipovič, 2012). Ta kultura migracij se je za bosanske Srbe nadaljevala z udeležbo v zdomstvu in v selitvah v Slovenijo, kjer kot skupina prevladujejo. Po veroizpovedi med opredeljenimi prevladujejo pravoslavni (98 %), preostanek pa predstavljajo predvsem katoliki (1,1 %), muslimanov pa tako rekoč ni (!).

Črnogorci v Sloveniji skoraj izključno izhajajo iz Črne gore (93 %). Po dva odstotka jih je iz Bosne in Hercegovine, Hrvaške in Srbije (zlasti Vojvodine). Zanje je značilna pestra verska struktura. Izmed opredeljenih po veri se jih je za pravoslavno izreklo 62 odstotkov, za islamsko kar 33 odstotkov, za katoliško veroizpoved pa 5

odstotkov. Iz tega lahko sklepamo, da se dobršen del muslimanskega prebivalstva Črne gore opredeljuje regionalno, torej v smislu območja, iz katerega izhaja. Med katoliškimi Črnogorci se najbrž »skrivajo«¹ Bokelji (Hrvati iz Boke Kotorske in nekdanje beneške Dalmacije) ter Albanci iz obmejnega območja ob črnogorsko-albanski meji (Tuzi, Bar, Ulcinj). V hriboviti severni Albaniji (okolica Skadra) je namreč središče katolištva te države, ki se je obdržalo kljub osmanski nadoblasti.

Makedonci prav tako skoraj izključno izhajajo iz Makedonije (97 %), le manjši delež izhaja iz Srbije oz. Vojvodine (2 %). Je pa pri muslimanih iz Makedonije prav tako močno prisoten trend opredeljevanja po območju, od koder izhajajo. Med Makedonci jih je kar 15 odstotkov. Med njimi niso le Torbeši (makedonski Muslimani), pač pa tudi del Albancev, ki se včasih opredeljujejo kot Turki.

Če pogledamo etnične opredelitve **muslimanov** (kot verske skupine) zunaj Bosne in Hercegovine, ugotovimo, da kar 45 odstotkov vseh navaja dominantno etničnost regije, iz katere izhaja – in sicer zlasti kot Črnogorci in Makedonci, vendar ne kot Srbi (!). Muslimani, priseljeni iz srbskega dela Sandžaka, se namreč sploh ne opredeljujejo kot Srbi, temveč skoraj izključno kot Muslimani ali Bošnjaki.

Pri **Albancih** kot največje jugoslovanske manjšine ob razpadu države (1,7 mio.) je območje odselitve vezano zlasti na Kosovo (66 %) in Makedonijo (29 %). Na Srbijo (zlasti Preševska dolina) odpadeta dva odstotka, na Hrvaško ter Bosno in Hercegovino pa po en odstotek. Albanci so zanimivi tudi po verski opredelitvi, saj ob muslimanih (93 %) najdemo tudi sedem odstotkov katolikov, ki večinoma prihajajo iz Črne gore.

Pri migracijah v Slovenijo je treba omeniti **Rome**, ki so se priseljevali že v jugoslovanskem času, posebno po zadnjih vojnah. Med opredeljenimi za Rome je bilo leta 2002 16 odstotkov priseljenih v Slovenijo. Večinoma so izhajali iz Srbije in Kosova (77 %), Bosne in Hercegovine (9 %), Makedonije (7 %) in Hrvaške (4 %). Med versko opredeljenimi je največ katolikov (63 %), sledijo muslimani (33 %) in pravoslavni (2 %).

Slovenci kot dominantna etnična skupina v Sloveniji imajo prav tako pestro migracijsko sestavo. Podatki iz leta 2002 kažejo, da se je v Slovenijo priselilo kar 40.000 opredeljenih kot Slovenci. Vendar pri tem ne gre za tako imenovane »povratnike«, pač pa za osebe, ki so se najverjetneje izseljenim Slovincem

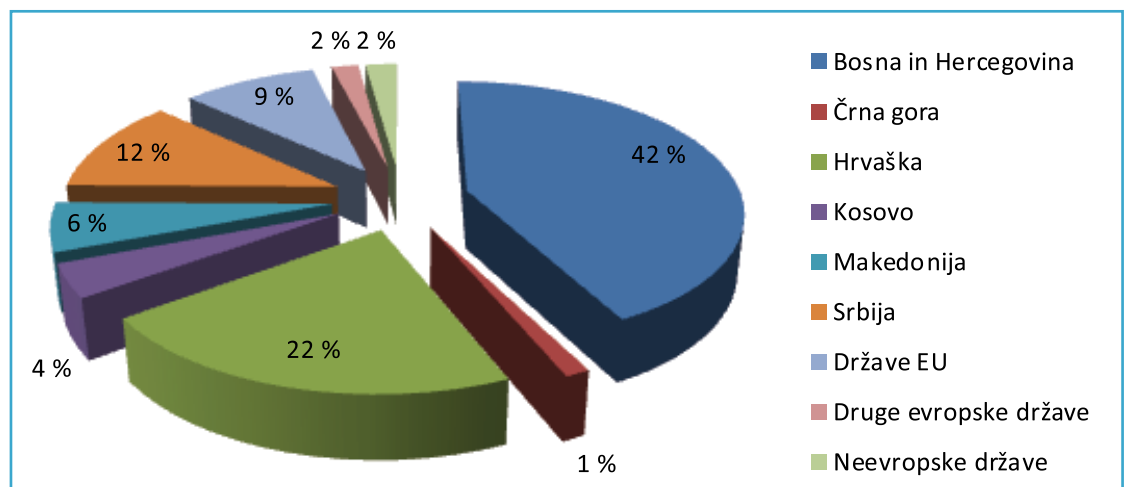
rodile na območju nekdanje Jugoslavije ali drugje v tujini. Treba je poudariti, da je med njimi kar 10.000 priseljenih iz srednje- in zahodnoevropskih držav ter okrog 600 iz obeh Amerik. Med njimi prednjači Nemčija (4000 ali 10 odstotkov), sledijo ji Italija in Avstrija s po 2000 in Francija z okrog 1000 Slovenci. Med to skupino lahko z delno izjemo Avstrije in Italije (prisotnost tradicionalnih slovenskih manjšin) najdemo potomce zdomcev, ki so se priselili v Slovenijo kot posamezniki ali pa v okviru družin »povratnikov«. Preostalih 30.000 Slovencev večinoma prihaja s Hrvaške (18.000 ali 44 odstotkov vseh priseljenih Slovencev). To je pričakovano glede na podatek, da je bila Hrvaška prvi migracijski cilj za Slovence iz Slovenije, saj so v njej že v tridesetih letih 20. stoletja našli nad 52.000 pripadnikov (Josipovič, 2014). Hrvaški sledijo Bosna in Hercegovina (5400) in Srbija z Vojvodino (4500), kamor so bili prav tako v preteklosti usmerjeni močni migracijski tokovi Slovencev (prav tam).

Spremembe v zastopanosti odselitvenih območij pri preseljevanju prebivalstva v Slovenijo

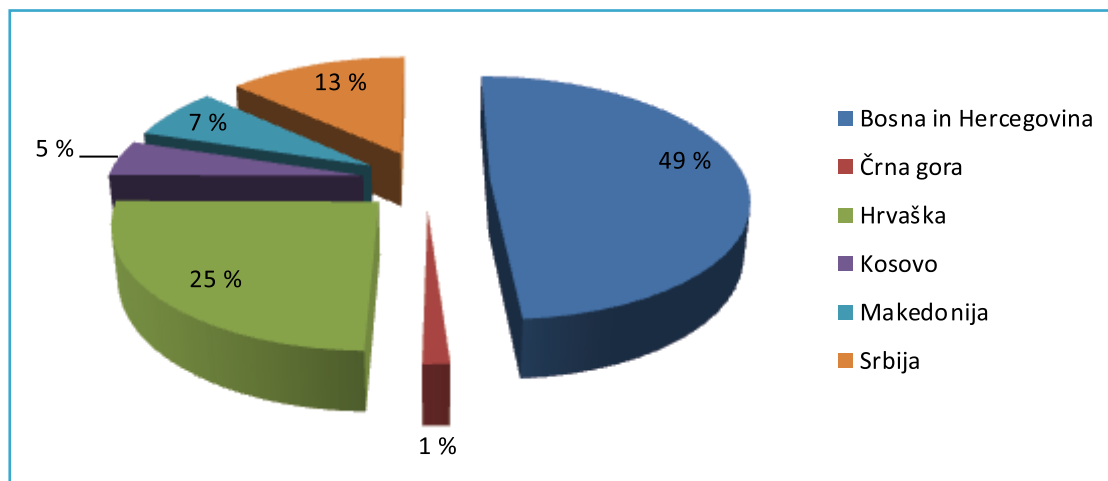
Po drugi svetovni vojni je Hrvaška vseskozi prevladovala kot osrednje odselitveno območje za prebivalstvo, ki se je selilo v Slovenijo. Tako je bilo leta 1953 kar 63 odstotkov vseh priseljenih v Slovenijo iz Hrvaške, iz Bosne in Hercegovine pa npr. le 11 odstotkov (Josipovič, 2006, 233). Največkrat je šlo za neposredni obmejni pas, postopoma pa se je območje odseljevanja širilo in zajelo bolj oddaljena ruralna pa tudi urbana območja Slavonije in Dalmacije. Bosna in

Hercegovina na prvem mestu Hrvaško izrine šele ob razpadu skupne države leta 1991. Takrat njen delež v priselitvenem kolaču doseže 39 odstotkov, medtem ko hrvaški upade na 38 odstotkov. Trend se je nadaljeval tudi po osamosvojitvi Slovenije. Do leta 2002 je delež Bosne in Hercegovine narasel na 46 odstotkov, delež Hrvaške pa upadel na 32 odstotkov, kar je predstavljalo obrnjeno razmerje glede na leto 1981. Ob tem je upadel delež Srbije, Vojvodine, Kosova in Črne gore (takrat še v skupni državni zvezi) na 18 odstotkov (še leta 1981 je predstavljal 24 odstotkov), delež Makedonije pa se je s 3 povečal na 4 odstotke (Josipovič, 2006, 242–251). Med vsemi območji je Hrvaška najbolj nazadovala, dominantna pa postane Bosna in Hercegovina. Podobno je delež Hrvatov priseljenih z območja nekdanje Jugoslavije še leta 1981 znašal 31 odstotkov, medtem kot je njihov delež do leta 2002 upadel na 18 odstotkov in se izenačil z deležem Bošnjakov (vključno z Muslimani in opredeljenimi kot Bosanci). Tega leta so najvišji delež dosegali priseljeni Slovenci (19 %), s 17 odstotki pa so Srbi neposredno sledili Hrvatom in Bošnjakom (Josipovič, 2006, 249).

Leta 2011, ko je bil opravljen registrski popis prebivalstva, je bilo razmerje med državami nekdanje Jugoslavije kot »dajalkami« prebivalstva podobno kot leta 2002 – kljub temu da se je definicija prebivalstva spremenila še drugič po osamosvojitvi (najprej leta 1995, nato leta 2008) in je začelo veljati načelo »običajnega« prebivališča. Bistveno pa se je spremenila številčna zastopanost priseljencev. Še leta 2002 je bilo v Sloveniji 1,924.000 slovenskih državljanov in 40.000 tujcev s stalnim prebivališčem ter še kakih 35.000 zdomcev – slovenskih državljanov v tujini, ki jih slovenska

Slika 1: Območja odselitve za priseljene v Republiko Slovenijo (Vir: Popis 2011, Statistični urad RS)

Slika 2: Območja odselitve po državah nekdanje Jugoslavije (Vir: Popis 2011, Statistični urad RS)

statistika ni popisala. To pomeni, da smo ob 1.964.000 popisanih »premogli« še 30.000 začasno prisotnih tujcev in 35.000 zdomcev, in smo torej razpolagali s prebivalstvenim »poolom« 2.030.000 prebivalcev. Spremenjena definicija je v prebivalstvo začela selektivno šteti tiste državljane in tujce, ki so imeli v Sloveniji tistega leta običajno prebivališče. Gre za precejšen metodološki zaplet, ki vpliva na interpretacijo podatkov in sploh pripravo analiz ter ugotovitev. Po tej metodologiji je bilo v Sloveniji priseljenih 229.000 prebivalcev ali 11,1 odstotka. Število prebivalcev je v Sloveniji naraslo na 2.050.000, naraslo pa je tako število državljanov (1.967.000) kot tudi število tujcev (83.000). Kot rečeno, pa se struktura priseljenih glede na območja odselitve ni bistveno spremenila, vsaj kar se tiče držav nekdanje Jugoslavije. Ti priseljenici (198.000 ali 9,7 odstotka) še vedno tvorijo največji delež (86,7 %), se je pa povečal delež evropskih in neevropskih držav (sliki 1 in 2).

Sklep

Po podatkih zadnjega klasičnega popisa iz leta 2002 je bilo približno 170.000 prebivalcev (ali 8,6 odstotka) Slovenije rojenih zunaj Slovenije. V drugih državah z območja nekdanje Jugoslavije pa približno 150.000 (ali 7,7 odstotka). Gre za znaten delež prebivalstva, ki pa ostaja v glavnem brez kolektivnih pravic (Kržišnik-Bukić, 2014).

Povojna Jugoslavija kot federativna država je zbirala podatke o notranjih migracijah. Ti podatki pa nam pri analizi prostorsko-etničnih odnosov zelo pomagajo. Prav na podlagi analize teh podatkov je mogoče posredno ugotavljati, za kakšne vrste migracijskih premikov gre. Notranje jugoslovanske migracije so bile največkrat okarakterizirane kot ekonomske, vendar zadnje

študije kažejo, da ne smemo zanemariti tako imenovanega psevdoprostovoljnega vidika migracij, ki je dejansko prevladoval (Josipovič, 2006, 2013). Ta navidezna prostovoljnost se izkazuje predvsem v tem, da ljudje največkrat niso bili seznanjeni s skritimi populacijskimi politikami, ki so zlasti v multietničnih območjih, kakršna je denimo Bosna in Hercegovina, imele ambicijo po spremembah ali »prilagoditvah« etnične strukture. Tudi Slovenija je »sodelovala« v tem projektu tako, da je denimo novačila in sprejemala delavce zlasti iz Bosne, medtem pa sta se npr. Štajerska in Prekmurje prebivalstveno praznila v smeri »zdomske« emigracije.

Danes se Slovenija spet spreminja v emigracijsko državo ob tem, da je že dlje časa tudi imigracijska država. Število tujih državljanov se je do srede leta 2015 povzpelo na 102.000, medtem kot je število državljanov upadlo na 1.959.000. To pomeni, da je v nepolnih petih letih (2011–2015) našo državo dokončno zapustilo 8000 državljanov, ki jih je nadomestilo 20.000 tujih državljanov. V odsotnosti podrobnejših podatkov lahko danes spremljamo intenzivirano izseljevanje slovenskih državljanov, ki so pogosto visoko izobraženi. Problem zaposlitvenih zmožnosti majhne države za tako veliko število univerzitetno izobraženih kadrov, kot ga je sproducirala Slovenija, ostaja več kot pereč. Prav šolski prostor je ob gospodarskih pretresih v zadnjem desetletju poskrbel, da smo se soočili s tako velikim nesorazmerjem med ponudbo delovnih mest in ponudbo kadrov.

Viri in literatura

1. Josipovič, Damir, 2004, Dejavniki rodnostnega obnašanja v Sloveniji, *Geografija Slovenije* 9, Ljubljana, Založba ZRC.

Pri registerskem popisu prebivalstva gre za precejšen metodološki zaplet, ki vpliva na interpretacijo podatkov in sploh pripravo analiz ter ugotovitev.

Po podatkih zadnjega klasičnega popisa iz leta 2002 je bilo približno 170.000 prebivalcev (ali 8,6 odstotka) Slovenije rojenih zunaj Slovenije.

2. Josipovič, Damir, 2006, Učinki priseljevanja v Slovenijo po II. svetovni vojni, *Migracije 10*, Ljubljana, Založba ZRC.
3. Josipovič, Damir, 2009, Mesto Romov v strukturi recentnih etno-demografskih sprememb v Prekmurju, V Kikec, Tatjana (ur.), *Pomurje*, Murska Sobota, Društvo geografov Pomurja, 168–182.
4. Josipovič, Damir, 2012, Instrumentalizacija etničnosti znotraj večnacionalnih držav: primer kolonizacije Slovencev v avstro-ogrskem delu nekdanje Jugoslavije, *Dve domovini* 35, 135–148.
5. Josipovič, Damir, 2013, Psevdoprostovoljne migracije: primer sistema notranjih migracij v nekdanji Jugoslaviji, *Ars & humanitas* 7 (2), str. 71–85.
6. Josipovič, Damir, 2014, Slovenci na Balkanu skozi moderne popise prebivalstva 1880–2012, V Žitnik Serafin, Janja (ur.), *Priseljevanje in društveno delovanje Slovencev v drugih delih jugoslovanskega prostora*, Ljubljana, Založba ZRC, 67–89.
7. Klemenčič, Vladimir, 1971, Prostorska diferenciacija Slovenije po selitveni mobilnosti prebivalstva, *Geografski zbornik* 12, 135–220.
8. Kos, Milko, 1933, *Zgodovina Slovencev*, Ljubljana, Jugoslovanska knjigarna.
9. Kržišnik-Bukić, Vera, 2014, Znanstvena izhodišča za definicijo »narodne manjšine v Republiki Sloveniji« in problem strokovnih razhajanj, V Kržišnik-Bukić, Vera in Josipovič, Damir (ur.), *Zgodovinski, politološki, pravni in kulturološki okvir za definicijo narodne manjšine v Republiki Sloveniji*, Ljubljana, Inštitut za narodnostna vprašanja, 127–166.
10. *Popis prebivalstva 2011*, Statistični urad Republike Slovenije, Ljubljana.
11. Sotero, Michelle, 2006, A conceptual model of historical trauma: Implications for public health practice and research. *Journal of Health Disparities Research and Practice* 1 (1), 93–108.
12. Šehić, Zijad, Tepić, Ibrahim, 2002, *Povijesni atlas Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, Sejtarija.

Popravek

V reviji *Geografija v šoli* 1/2016 sem v prispevku *Brez namakanja v Egiptu ne gre* zapisal, da se zaradi manjše akumulacije gradiva reke Nil v Sredozemsko morje povečuje obalna erozija. Čeprav dobronamerno in ob skrbni preverbi virov se je zdel realen podatek, da je akumulacije po zgraditvi Asuanskega visokega jezua le še 2 % nekdanje. Postavlja se vprašanje, če je temu res tako, saj nekateri viri navajajo, da Nil še vedno nosi 10 do 30 % nekdanje količine gradiva. V istem članku sem navedel tudi podatek, da zaradi erozije in dvigovanja gladine morja vsako leto izgine okrog 50 km² kopnega. Podatek sem znova skušal preveriti na spletu, a žal ga ni več mogoče najti. Zdi se, da je bila številka mnogo prevelika! Realnejši podatek so raziskovalci dobili s primerjanjem satelitskih fotografij in ugotovili, da je v obdobju 1984–2011 izginilo »le« okrog 40 hektarjev (0,4 km²) kopnega letno (razlika med akumulacijo in erozijo). Toliko o zanesljivosti spletnih virov in opravičilo bralcem naše revije.

Dr. Anton Polšak